

STULECIE POLSKIEGO TOWARZYSTWA STATYSTYCZNEGO

Józef POCIECHA

Powstanie Polskiego Towarzystwa Statystycznego w Krakowie. Juliusz Leo — pierwszy prezes Towarzystwa

Po uzyskaniu przez Galicję w 1866 r. autonomii w ramach monarchii austriacko-węgierskiej, Kraków stał się duchową i organizacyjną stolicą Polski, nieistniejącej jako byt państwowy od 1795 r. W Krakowie odbywały się uroczystości patriotyczne, działał ponownie spolonizowany Uniwersytet Jagielloński, przeżywający na przełomie wieków lata rozkwitu. Tutaj w roku 1871 powstała Akademia Umiejętności, skupiająca uczonych polskich ze wszystkich zaborów, działała też Akademia Sztuk Pięknych, której profesorem był Jan Matejko.

Kraków, obok Lwowa, był największym skupiskiem inteligencji polskiej. Z tego względu właśnie w Krakowie w gronie statystyków i ekonomistów powstał na początku 1912 r. projekt utworzenia odrębnego stowarzyszenia statystyków polskich¹. Głównym celem działalności przyszłego stowarzyszenia mia-

¹ Publikacja: *Polskie...* (1992), rozdział I pt. *Powstanie i pierwsze lata działalności Polskiego Towarzystwa Statystycznego* autorstwa mgra Jana Bergera.

ło być opracowywanie publikacji statystycznych, obejmujących swym zasięgiem ziemie polskie należące w tym czasie do trzech państw zaborczych. Takie dane statystyczne istniały, były gromadzone przez służby statystyczne Cesarstwa Austro-Węgierskiego oraz Niemieckiego, a w Cesarstwie Rosyjskim po rewolucji 1905 r. nastąpiła modernizacja państwa (w tym rozwój służb statystycznych). Jedynie organizacja społeczna mogła podjąć się zebrania tych danych, doprowadzenia ich do porównywalności oraz ich opublikowania. Powstanie odpowiedniego stowarzyszenia mogło nastąpić tylko w Galicji, cieszącej się względnie liberalnymi prawami dotyczącymi powstawania i działalności stowarzyszeń.

POWSTANIE I POSTANOWIENIA STATUTOWE PTS

Realizację projektu powołania stowarzyszenia statystyków polskich powierzono ówczesnemu kierownikowi krakowskiego Miejskiego Biura Statystycznego doc. drowi Kazimierzowi Władysławowi Kumanieckiemu², który przy pomocy Władysława Studnickiego oraz przy poparciu inicjatywy przez ówczesnego prezydenta Krakowa prof. dra Juliusza Leo, przygotował statut stowarzyszenia. 29 marca 1912 r. K. Wł. Kumaniecki złożył do Cesarsko-Królewskiego Namiestnictwa we Lwowie podanie o zezwolenie na działalność stowarzyszenia pn. Polskie Towarzystwo Statystyczne z siedzibą w Krakowie. C. K. Namiestnictwo pismem z 9 kwietnia 1912 r. zatwierdziło projekt statutu Polskiego Towarzystwa Statystycznego (PTS), oznajmiając jednocześnie, że: *nie zakazuje zawiązania tego stowarzyszenia*. Datę wydania tego pisma przyjmuje się za początek istnienia PTS.

PTS rozpoczęło działalność po formalnej rejestracji. Siedzibą Towarzystwa był lokal krakowskiego Miejskiego Biura Statystycznego. Na czele PTS stanął 12-osobowy zarząd, zwany wówczas Wydziałem. Wyboru zarządu dokonało Walne Zgromadzenie członków Towarzystwa. Zgodnie ze statutem, co roku zmieniano jedną trzecią składu Wydziału. Do prawomocności posiedzeń Wydziału potrzebna była obecność czterech jego członków. Wydział PTS wybierał ze swego grona prezesa, sekretarza i skarbnika oraz ich zastępców. Pierwszym prezesem PTS (i jedynym w okresie działalności w Krakowie) był prof. dr Juliusz Leo, profesor skarbowości na UJ, pełniący również funkcję prezydenta Krakowa. Sekretarzem PTS został doc. dr Kazimierz Wł. Kumaniecki. Nieznane jest nazwisko skarbnika oraz pozostałych członków Wydziału. Nieznana jest też liczba członków Towarzystwa oraz skład Komisji Rewizyjnej. Nie zachowały się także materiały archiwalne dotyczące działalności PTS z tego okresu.

² Prof. dr Kazimierz Wł. Kumaniecki (1880—1941), profesor prawa administracyjnego, nauk administracyjnych i statystyki Uniwersytetu Jagiellońskiego. W latach 1925—1938 kierownik Zakładu Statystyki Gospodarczej Wyższego Studium Handlowego w Krakowie (obecny Uniwersytet Ekonomiczny).

Główne postanowienia statutu PTS były następujące³:

- § 1. *Siedzibą Towarzystwa jest Kraków;*
- § 2. *Cel Towarzystwa: Badanie statystyczne stosunków gospodarczych i społecznych ziem polskich oraz wychodźstwa polskiego;*
- § 3. *Dla powyższego celu Towarzystwo organizuje i utrzymuje „Biuro statystyczne ziem polskich”;*
- § 4. *Działalność biura: Biuro statystyczne ziem polskich wydaje roczniki statystyki polskiej oraz monografie statystyczne i podręczniki statystyki polskiej, zbiera wszelkie materiały dla tych wydawnictw potrzebne, organizuje ankiety i badania na miejscu;*
- § 5. *Członkowie Towarzystwa: Zwyczajni, dożywotni i honorowi;*
- § 6. *Zwyczajni opłacają dwadzieścia koron wkładki rocznej, mogącej być rozłożoną na raty półroczne, dożywotni 200 koron wkładki jednorazowej, rozkładalnej na cztery raty;*
- § 7. *Członkowie współdziałają celom Towarzystwa, mają prawo wyborcze bierne i czynne do władz Towarzystwa, uczestniczą w walnych zgromadzeniach Towarzystwa, otrzymują bezpłatnie wszelkie wydawnictwa Towarzystwa.*

Dalsze paragrafy statutu regulują strukturę organizacyjną PTS oraz zasady wyborcze.

DZIAŁALNOŚĆ PTS W OKRESIE PRZED PIERWSZĄ WOJNĄ ŚWIATOWĄ

Z zaprojektowanej w statucie działalności publikacyjnej Polskie Towarzystwo Statystyczne wydało tylko jedną pozycję, a mianowicie *Statystykę Polski*, wydrukowaną w 1915 r. przez Uniwersytet Jagielloński. Opracowanie tej publikacji finansowało kilka krakowskich instytucji. PTS zwróciło się też w lipcu 1914 r. o fundusze na przeprowadzenie prac końcowych do Akademii Umiejętności. Autorami *Statystyki Polski* byli prof. dr Adam Krzyżanowski⁴ i doc. dr K. Wł. Kumaniecki. Oprócz nich przy jej redagowaniu brali również udział członkowie Komitetu Redakcyjnego: prof. dr Franciszek Bujak⁵ (przewodniczący Komitetu), prof. dr Stanisław Surzycki oraz prof. dr Edward Grabowski (opracował rozdział poświęcony źródłom danych statystycznych). Współpracownikami Komitetu Redakcyjnego byli także m.in. dr Marcin Nadobnik ze Lwowa oraz

³ Kopia projektu statutu zatwierdzonego przez C. K. Namiestnictwo jest przedrukowana w przywołanym już opracowaniu Rady Głównej PTS z 1992 r.

⁴ Prof. dr Adam Krzyżanowski (1873—1963), jeden z najwybitniejszych ekonomistów polskich, zwolennik liberalizmu, doktor praw UJ, profesor ekonomii politycznej i polityki ekonomicznej, kierownik Katedry Ekonomii Politycznej i Skarbowości, dziekan Wydziału Prawa oraz prorektor UJ.

⁵ Prof. dr Franciszek Bujak (1875—1953), historyk dziejów gospodarczych i społecznych Polski, profesor historii UJ.

Michał Römer⁶ z Wilna. Radą zaś i „życzliwym poparciem”, jak to określono w przedmowie, służyli także: prof. dr Władysław L. Jaworski⁷, prof. dr Stanisław Kutrzeba⁸, prof. dr Michał Rostworowski oraz dr Franciszek Stefczyk⁹. Zestawień tabelarycznych dokonali pracownicy Miejskiego Biura Statystycznego.

Komitet Redakcyjny *Statystyki Polski* tak określił w przedmowie cel wydania tej publikacji: *Pracę naszą podjęliśmy jako podręcznik. Nie mogło być mowy ani o wyczerpującym zestawieniu wszystkich cyfr statystycznych ani o wydawnictwie, które by czyniło zbędnym sięganie do źródeł. Chodziło tylko o ich wskazanie oraz ułatwienie rozejrzenia się w obszernym materiale statystycznym przez skupienie i treściowe przedstawienie najważniejszych obliczeń*¹⁰.

W *Statystyce Polski* starano się podać zestawienia liczbowe dla Polski w granicach przedrozbiorowych. Jednak zakresy: tematyczny, chronologiczny (sięgający nawet do 1815 r.) i terytorialny były uwarunkowane istnieniem wiarygodnych źródeł statystycznych i dlatego nie były jednakowe. Fakt ten nie umniejszał znaczenia tej publikacji dla rozwoju polskiej myśli statystycznej. *Statystyka Polski* wydana przez PTS była *de facto* pierwszym polskim rocznikiem statystycznym uwzględniającym dane statystyczne z trzech zaborów. Dlatego też zarówno z materiałów rękopiśmienniczych, jak i z wydrukowanej publikacji korzystało wiele osób badających problematykę historyczno-statystyczną ziem polskich, m.in. prof. dr Eugeniusz Romer¹¹, opracowując *Geograficzno-statystyczny atlas Polski* wydany w 1916 r.

Ambitnie zaplanowaną działalność wydawniczą i naukową PTS przerwał 1 sierpnia 1914 r. wybuch pierwszej wojny światowej. Wobec mobilizacji wojsk, działań wojennych w Galicji i ogromnych zniszczeń materialnych oraz gwałtownie pogarszającej się sytuacji bytowej ludności większość stowarzyszeń naukowych zaprzestała działalności. Aktywnie działały jedynie stowarzyszenia charytatywne, które starały się pomóc ludności w przeżyciu trudnego czasu wojny. Po wydaniu *Statystyki Polski*, PTS nie prowadził już prawdopodobnie żadnej

⁶ Michał Römer (1880—1945), pochodzący ze spolonizowanej rodziny Niemców bałtyckich, prawnik, żołnierz Legionów Piłsudskiego, po I wojnie światowej opowiedział się za Litwą i został jej obywatelem, wieloletni rektor Uniwersytetu Witolda Wielkiego w Kownie.

⁷ Prof. dr Władysław Leopold Jaworski (1865—1930), prawnik, kierownik Katedry Prawa Cywilnego, Nauki Administracji i Prawa Administracyjnego UJ, członek PAU, polityk konserwatywny.

⁸ Prof. dr Stanisław Kutrzeba (1876—1946), historyk prawa polskiego, kierownik Katedry Prawa Polskiego, rektor UJ, prezes Polskiej Akademii Umiejętności. W listopadzie 1939 r., w akcji Sondernaktion Krakau, uwięziony przez Niemców, więzień obozu koncentracyjnego Sachsenhausen.

⁹ Dr Franciszek Stefczyk (1861—1924), działacz spółdzielczy, twórca Kas Stefczyka, dyrektor Krajowej Centralnej Kasy dla Spółek Rolniczych we Lwowie.

¹⁰ *Polskie...* (1992), s. 4.

¹¹ Prof. dr Eugeniusz Romer (1871—1954), geograf, kartograf i geopolityk, twórca nowoczesnej kartografii polskiej, współzałożyciel Instytutu Kartograficznego Książnica-Atlas, odbył na UJ studia w zakresie historii, geografii i meteorologii, studiował też na wielu uniwersytetach zagranicznych, profesor Uniwersytetu Lwowskiego.

działalności. Po 1918 r. krakowskie PTS nie wznowiło swojej działalności, jednak właściwie nie zostało nigdy formalnie rozwiązane.

JULIUSZ LEO — PIERWSZY PREZES PTS

Ambitnie zarysowane plany działalności powstałego w 1912 r. PTS związane były nierozzerwalnie z osobą jego prezesa prof. dra Juliusza Leo, prezydenta Krakowa.

Droga życiowa Juliusza Leo była pod wieloma względami podobna do losów znacznej części inteligencji galicyjskiej¹². Wywodził się z rodziny pochodzenia obcego, jakich wiele znalazło się w Galicji w wyniku tak zwanej „kolonizacji józefińskiej”¹³. Niemieccy przodkowie Juliusza Leo przybyli do Galicji z Czech wkrótce po pierwszym rozbiórze Polski. Zajmowali dość wysokie funkcje w administracji żup solnych oraz kopalniach siarki w Galicji. Ojciec Juliusza Leo, również Juliusz, najpierw pracował jako naczelnik Urzędu Górniczego w Bukowinie, potem był naczelnikiem Zarządu Salinarnego w Stebniku k. Drohobycza. Tam 15 września 1861 r. urodził się jego najmłodszy syn Juliusz. Ok. roku 1867 Juliusz Leo (ojciec) został mianowany naczelnikiem Żup Solnych w Wieliczce. Po śmierci ojca (w 1878 r.), Juliusz Leo wraz z matką Krystyną z domu Holzträger i rodzeństwem przeniósł się do Krakowa.

Juliusz Leo ukończył Szkołę Główną Ludową (podstawową) w Wieliczce i rozpoczął naukę w Gimnazjum św. Anny w Krakowie, znanym z wysokiego poziomu nauczania. Po zdaniu matury w roku 1879 zapisał się na Wydział Prawa UJ. Lata studiów Juliusza Leo to okres świetnego rozwoju Uniwersytetu, który stał się wówczas ogólnopolską placówką naukową, przyciągającą młodzież ze wszystkich zaborów. Ukończenie Wydziału Prawa otwierało najszerze możliwości kariery w sądownictwie, adwokaturze czy administracji. Największym autorytetem dla młodego adepta był prof. dr Julian Dunajewski¹⁴, budzący podziw swą wiedzą i indywidualnością. Stał się on wzorem dla Leo, na który powoływał się potem w swej działalności naukowej i publicznej i którego nauki starał się stosować. Gdy sam był już profesorem i piastował urząd głowy miasta, utrzymywał z prof. Dunajewskim bliższe kontakty towarzyskie i bywał gościem w jego domu.

Na Uniwersytecie, tak jak poprzednio w gimnazjum, Juliusz Leo szybko wyróżnił się zdolnościami i inteligencją, a wymagane egzaminy zdawał z odznaczeniem. Te wybitne zdolności umożliwiły mu też uzyskanie stypendium i za-

¹² *Akademia...* (2002); Bąk-Koczarska (1986); Bieniarzówna, Małecki (1979), *Nowa Encyklopedia...* (1995—1996).

¹³ Józef II, cesarz austriacki, panował w latach 1780—1790, prowadził intensywną kolonizację Galicji, sprowadzając urzędników i rzemieślników z krajów niemieckojęzycznych monarchii habsburskiej.

¹⁴ Prof. dr Julian Dunajewski, ekonomista, kierownik Katedry Umiejętności Politycznych, Statystyki i Prawa Administracyjnego Austriackiego, dziekan Wydziału Prawa oraz rektor UJ. Jego bratem był kard. Albin Dunajewski, biskup krakowski.

pewnienie sobie na okres studiów środków materialnych, których wraz ze śmiercią ojca został pozbawiony. Był on stypendystą fundacji Kazimierza Prus Petryczyzna, a następnie otrzymał stypendium im. Cesarza Franciszka Józefa i Elżbiety, które pobierał do ukończenia studiów. W 1884 r. otrzymał stopień doktora praw, a jego promotorem był prof. dr Mieczysław Bochenek¹⁵.

W okresie studiów uniwersyteckich skryształizowały się przekonania polityczne i ideologiczne Juliusza Leo. Wpływ na kształtowanie się poglądów politycznych młodzieży akademickiej miała ogólna atmosfera uczelni. Profesorowie Wydziału Prawa byli w przeważającej większości konserwatystami, najwybitniejsi z nich formowali i wypracowywali program tego stronnictwa. Wielu profesorów Uniwersytetu reprezentowało szkołę historyczną krakowską, były to bowiem lata największego jej powodzenia. Takie nieprzeciętne indywidualności w gronie profesorskim musiały wywierać silny wpływ na młodych studentów. W tej atmosferze ukształtowały się poglądy konserwatywne młodego Juliusza Leo.

Jeszcze przed doktoratem, w marcu 1884 r., rozpoczął Leo roczny staż w C. K. Galicyjskiej Prokuratorii Skarbu w charakterze bezpłatnego koncypienta, a od marca 1885 r. został tam zatrudniony jako koncypient etatowy. Rozbudzone zainteresowania naukowe pozwoliły mu na szybkie przygotowanie habilitacji. Wystarał się więc o okresowe zwolnienie z obowiązków zawodowych i — pomimo że dysponował tylko niewielkimi możliwościami finansowymi — w listopadzie 1885 r. wyjechał na studia teoretyczne do Berlina. Słuchał tam wykładów z zakresu ekonomii politycznej, nauki skarbowości i statystyki, biorąc także czynny udział w seminariach ekonomiczno-statystycznych. Niezależnie od zajęć uniwersyteckich wykorzystywał swój pobyt na pracę w Bibliotece Pruskiego Biura Statystycznego, zbierając materiały do rozprawy o podatku od spadków. Po uzyskaniu stypendium im. A. Mickiewicza, przyznawanego przez Akademię Umiejętności, udał się na studia do Paryża w celu wysłuchania wykładów w Academie des Sciences Morales et Politiques¹⁶.

Po przyjeździe do Krakowa wiosną 1885 r. Juliusz Leo był już zdecydowany poświęcić się karierze naukowej. Zwolnił się więc z pracy w Galicyjskiej Prokuratorii Skarbu, przechodząc do praktyki adwokackiej, której jednak praktycznie nie prowadził. W 1887 r. wyjechał do Warszawy w celu zgromadzenia materiałów do referatu na zorganizowany w Krakowie od 8 do 10 IX 1887 r. I Zjazd Prawników Polskich. Wygłosił na nim odczyt pt. *Reformy skarbowe Sejmu Czteroletniego*. W roku 1888 przedstawił jako rozprawę habilitacyjną pracę pt. *Podatek od spadków w teorii i polityce skarbowej państw europejskich* (Kraków, 1891 r.) oraz wygłosił wykład habilitacyjny pt. *Najnowsze teorie o podatku osobisto-dochodowym*. 20 IX 1888 r. otrzymał stopień docenta nauki skarbowości, prawa skarbowego i ekonomii politycznej oraz został zatrudniony na UJ w charakterze docenta prywatnego (bezpłatnego).

¹⁵ Prof. dr Mieczysław Bochenek (1838—1887), ekonomista, profesor UJ, radny Krakowa.

¹⁶ Bąk-Koczarska (1986).

Podjmując zajęcia dydaktyczne na Uniwersytecie poświęcał dużo czasu na działalność naukową, której efektem były prace stanowiące jego właściwy dorobek naukowy. Dotyczyły one głównie podatków i cel. Najważniejszą pozycją w jego dorobku naukowym była praca pt. *Finanse Galicji oraz projekt reformy skarbu krajowego* (Kraków, 1890 r.). Książka ta zwróciła powszechną uwagę, wskazywała nie tylko na dużą znajomość teorii, lecz przede wszystkim pokazywała temperament polityczny autora. Przyczyniła się ona w pewnej mierze do zmiany stosunków ekonomicznych w Galicji. Duży oddźwięk wywołał również artykuł pt. *Finanse Galicji i budżet krajowy na rok 1898*, zamieszczony na łamach „Ruchu Społecznego”, gdzie autor położył szczególnie duży nacisk na rozbudowę i rozwój szkolnictwa oraz rychłe zlikwidowanie w Galicji analfabetyzmu. W 1892 r. J. Leo został profesorem nadzwyczajnym nauki skarbowości i prawa skarbowego, a w latach 1892 i 1893 przebywał we Francji w celu poznania organizacji i działalności towarzystw kredytowych i rolniczych. Z czasem aktywność administracyjna i polityczna Juliusza Leo zaczęła dominować nad aktywnością akademicką. W 1904 r. objął funkcję prezydenta Krakowa i otrzymał urlop na UJ.

Lata dziewięćdziesiąte XIX w. to początek nowej drogi życiowej Juliusza Leo, która doprowadziła go aż do krzesła prezydenckiego Krakowa oraz stanowiska prezesa Koła Polskiego w parlamencie wiedeńskim. Przedstawiając jego drogę życiową warto zwrócić uwagę, jak powoli i systematycznie, ale coraz mocniej wciągała Leo działalność publiczna. Związanie się z konserwatystami krakowskimi oraz osobiste zaangażowanie w działalność polityczną spowodowały, że młody profesor odsunął na bok możliwości sukcesów naukowych, a zajął się głównie pracą dla miasta i kraju. Jak wielu innych konserwatystów współpracował z pismem „Czas”, organem swego stronnictwa, publikując na jego łamach już od lat osiemdziesiątych liczne artykuły na tematy związane z problemami ekonomicznymi i skarbowymi. Został nawet współpracownikiem „Czasu” i przez wiele lat (do 1904 r.) kierował działem ekonomicznym tego pisma. Łączność z konserwatystami umocnił przez wstąpienie w 1896 r. do krakowskiego Towarzystwa Rolniczego, które skupiało sfery ziemiańskie i arystokratyczne, pełnił w nim też funkcję członka komitetu. W tych latach uwidocznił się też podział w obozie konserwatystów na „starych” i „młodych” i w 1896 r. „młodzi” utworzyli samodzielny Klub Konserwatywny, którego jednym z inicjatorów był J. Leo.

W 1893 r. Juliusz Leo został wybranym radnym Krakowa. Funkcja radnego miejskiego otworzyła przed nim zupełnie nowe pole pracy, dała mu możliwość dokładnego poznania zarówno działalności samorządu i Magistratu, jak i zorientowania się w aktualnych sprawach miejskich. J. Leo wybrano do sekcji skarbowej, zajmującej się prowadzeniem spraw majątku gminnego, układaniem budżetu miejskiego i sprawdzaniem prawidłowości jego realizacji. Szybko zwrócił na siebie uwagę i w roku 1896 został generalnym referentem budżetu miejskiego, a także zaproponował utworzenie w Radzie komisji budżetowej. Swoją postawą

i wiedzą Leo zdobył zaufanie, w 1895 r. Rada powierzyła mu reprezentowanie interesów miasta we Lwowie i Wiedniu.

Orientacja w zagadnieniach komunalnych, jaką zdobył Leo w czasie podróży zagranicznych, stanowiła punkt odniesienia i dawała podstawę do nowoczesnego wdrażania tych zagadnień na gruncie krakowskim. Działając w Radzie J. Leo zaproponował pakiet koniecznych reform, pozwalających na podniesienie poziomu gospodarczego i rangi Krakowa. W 1901 r. J. Leo został wybrany wiceprezydentem miasta. Jako wiceprezydent koncentrował się na działalności inwestycyjnej, stojąc jednocześnie na czele komisji inwestycyjnej Rady zabiegał o pożyczki na sfinansowanie niezbędnych inwestycji.

11 lipca 1904 r. Juliusz Leo został wybrany prezydentem Krakowa. Swoją funkcję pełnił nieprzerwanie do śmierci 21 lutego 1918 r. Sprawował zatem urząd wóldarza miasta przez 14 lat, najdłużej spośród sześciu prezydentów Krakowa w czasach autonomii Galicji. Jego dokonaniem było sfinalizowanie wykupienia w 1905 r. Wawelu od Austriaków oraz rozpoczęcie szeroko zakrojonych prac jego rewitalizacji. Jemu Kraków zawdzięcza przeobrażenie w nowoczesny wielkomiejski ośrodek. Jest on nade wszystko twórcą Wielkiego Krakowa (obszar Krakowa zwiększył się z 7 km² do 47 km²). Rozszerzenie terytorium Krakowa przeprowadził Leo dzięki żelaznej konsekwencji i wytrwałości. Ostatnim jego pomysłem było włączenie do Krakowa w 1915 r. samodzielnego miasta Podgórze, stanowiącego obecnie część prawobrzeżnej aglomeracji.

Rozpoczęty przez pierwszego autonomicznego prezydenta miasta Józefa Dietla¹⁷ rozwój Krakowa był kontynuowany przez Mikołaja Zyblikiewicza¹⁸, a następnie przez energicznego i utalentowanego Juliusza Leo. Dokonania i zasługi J. Leo jako prezydenta Krakowa, odbiegające tematyką od tego artykułu, nie będą tutaj bliżej omawiane¹⁹.

Juliusz Leo był wybitnym politykiem konserwatywnym. W 1901 r. odbywały się wybory do Sejmu Krajowego we Lwowie. Neokonserwatyści wysunęli wtedy kandydaturę J. Leo. Liczył wówczas 40 lat, miał za sobą 10 lat profesury oraz 8 lat pracy w Radzie Miejskiej, szereg lat działalności w Krajowej i Państwowej Radzie Kolejowej, długi okres działalności w stronnictwie konserwatywnym, w którym należał do elity skupionej w Klubie Konserwatywnym. W wyniku przeprowadzonej intensywnej kampanii wyborczej został wybrany posłem do Sejmu Krajowego. W 1911 r. odbyły się wybory do parlamentu austriackiego w Wiedniu. Wystartował w nich także J. Leo i zdobył mandat poselski. W czasie konstytuowania Koła Polskiego przy parlamencie wiedeńskim J. Leo został wybrany jednym z czterech wiceprezesów Koła, a w 1912 r. został jego przewodniczącym.

¹⁷ Prof. dr Józef Dietl (1804—1878), lekarz, polityk, profesor i rektor UJ, kierownik Katedry Medycyny Wewnętrznej i Kliniki Lekarskiej, twórca balneologii polskiej. W latach 1866—1874 prezydent Krakowa.

¹⁸ Mikołaj Zyblikiewicz (1823—1887), adwokat i polityk, prezydent Krakowa w latach 1874—1881, kontynuator zmian zapoczątkowanych przez J. Dietla.

¹⁹ Temu poświęcona jest praca Bąk-Koczarskiej (1986).

Rok 1912 jest szczytem osiągnięć politycznych i administracyjnych J. Leo. W tym też kontekście należy popatrzeć na jego wybór na prezesa PTS. Profesor Leo rozumiał jak ważna jest statystyka, uczęszczał na wykłady ze statystyki w czasie studiów w Berlinie, jednak czynnym statystykiem nie był. Jego wybór na prezesa PTS zapewniał prestiż i szerokie możliwości działania powstałemu towarzystwu.

Wybuch pierwszej wojny światowej załamała ambitne plany administracyjne i polityczne J. Leo. W miejsce rozwoju gospodarczego Krakowa i Galicji trzeba było przetrwać wojnę. J. Leo wyczuwał już nadejście nowych czasów. Poparł tworzenie przez Piłsudskiego Legionów Polskich. Z jego inicjatywy Rada Krakowa przekazała w 1914 r. milion koron na tworzenie Legionów.

prof. dr hab. Józef Pociecha — *Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie*

LITERATURA

- Akademia Ekonomiczna w Krakowie w latach 1925—2000* (2002), pod red. Jana M. Małeckiego, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków
- Bąk-Koczarska C. (1986), *Juliusz Leo — twórca Wielkiego Krakowa*, PAN Oddział w Krakowie, Prace Komisji Historycznej nr 47, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź
- Bieniarzówna J., Małecki J. M. (1979), *Dzieje Krakowa*, t. 3, Wydawnictwo Literackie, Kraków
- Nowa encyklopedia powszechna PWN* (1995—1996), t. 1—6, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa
- Polskie Towarzystwo Statystyczne 1912—1992* (1992), PTS, Rada Główna, Warszawa

SUMMARY

Early 1912 Cracow statisticians and economists have projected to establish a separate society of Polish statisticians. On 9th April 1912 Austrian authorities have approved the establishment of the Polish Statistical Society (PTS). The main objective of the PTS should have been the preparation of statistical publications that provide coverage over Polish territory at that time belonging to the three partitioning powers. President of PTS was prof. dr. Juliusz Leo, the Mayor of Cracow. The paper discusses the establishment circumstances of the PTS in Cracow, its statute and the effects of activity until the outbreak of World War I and the first president's person, professor of treasuring in the Jagiellonian University, a prominent mayor and an important Polish politician in those days.

РЕЗЮМЕ

Среди статистиков и экономистов в Кракове, в начале 1912 г. был разработан проект образования отдельного общества польских статистиков. 9 апреля того же года, австрийские власти дали разрешение образования Польского статистического общества. Главной целью деятельности ПСО планировалась разработка статистических публикаций охватывающих своим объемом польские земли принадлежащие в это время к трем государствам захватчикам. Председателем ПСО стал профессор Юлиуш Лео, президент города Кракова. Статья знакомит нас с обстоятельствами образования ПСО в Кракове, с его уставом и результатами деятельности к началу первой мировой войны, а также с лицом его первого председателя, профессором казначейства Ягеллонского университета, выдающимся президентом города, а также важным в то время польским политиком.